

Received: 20 November 2017
Revised: 30 November 2017
Accepted: 11 December 2017
Published: 29 December 2017

PRZESTĘPSTWA MIĘDZYNARODOWE PODLEGAJĄCE ROZPOZNANIU PRZEZ MIĘDZYNARODOWE TRYBUNAŁY KARNE

INTERNATIONAL CRIMES WITHIN THE JURISDICTION OF INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS AND TRIBUNALS

Magda Olesiuk-Okomska

Mgr, Wydział Prawa, Katedra Prawa Karnego
Uniwersytetu w Białymstoku
MA, University of Białystok

* *Corresponding author:* e-mail: magda.olesiuk@gmail.com

Streszczenie

Chociaż tradycyjnie odpowiedzialność w prawie międzynarodowym należała do państw, wraz z zaangażowaniem się jednostek w konflikty między państwami i dopuszczaniem się przez nie zbrodni na masową skalę, pojawiła się potrzeba kryminalizacji takich czynów i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców najpoważniejszych naruszeń prawa międzynarodowego. Właśnie z potrzeby urzeczywistnienia idei sprawiedliwości na arenie międzynarodowej, ustanowiono międzynarodowe trybunały karne. Rozwój międzynarodowego sądownictwa karnego odzwierciedla różnice m. in. w podejściu do kwestii jurysdykcji przedmiotowej wykonywanej przez poszczególne trybunały. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie i omówienie przestępstw międzynarodowych podlegających rozpoznaniu przez międzynarodowe trybunały karne. Przedstawiono typologię międzynarodowych trybunałów karnych i wskazano najważniejsze z nich. Omówiono jurysdykcję przedmiotową Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze i Międzynarodowego Trybunału Wojskowego dla Dalekiego Wschodu w Tokio, jako pierwszych trybunałów międzynarodowych powołanych do osądzenia przestępców wojennych, oraz Międzynarodowego Trybunału Karnego, jedyne stałego organu w systemie międzynarodowego sądownictwa karnego, posiadającego jurysdykcję uniwersalną. Omówiono także cztery kategorie najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej i zasygnalizowano istniejące wątpliwości odnośnie jurysdykcji przedmiotowej Międzynarodowego Trybunału Karnego, jak i szerzej – jego funkcjonowania.

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Author M. Olesiuk-Okomska .

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 73 - 86

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Słowa kluczowe: zbrodnie międzynarodowe, przestępstwa międzynarodowe, międzynarodowe trybunały karne, międzynarodowe sądy karne

Abstract

Although in international law responsibility traditionally had belonged to states, along with involvement of individuals in conflicts between states and committing by them crimes on a massive scale, a need to criminalize such acts and to bring offenders guilty of the most serious violations of international law to justice - arose. Establishment of international criminal courts resulted from the need to fulfill internationally the idea of justice. Development of international criminal courts reflects differences in inter alia attitude towards *ratione materiae* of particular courts and tribunals. The purpose of this article is to present and discuss international crimes within the jurisdiction of international criminal courts and tribunals. A typology of international criminal courts was indicated and the most important courts and tribunals were presented in detail. The paper discusses subject jurisdiction of International Military Court in Nuremberg and International Military Tribunal for the Far East in Tokio, the first international courts established to bring war criminals to justice; as well as the subject jurisdiction of the International Criminal Court, the only permanent court in international criminal court system, having universal jurisdiction. Four categories of the most serious crimes of international concern were considered, and doubts concerning subject jurisdiction of the International Criminal Court, as well as its functioning in general, were signaled.

Keywords: international crimes, international offences, international criminal tribunals, international criminal courts, jurisdiction of international criminal courts

Wprowadzenie

Tradycyjnie odpowiedzialność w prawie międzynarodowym należała do państw. Jednakże, wraz z zaangażowaniem się jednostek w konflikty między państwami i dopuszczaniem się przez nie zbrodni na masową skalę, pojawiła się potrzeba kryminalizacji takich czynów i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców najpoważniejszych naruszeń prawa międzynarodowego. Niewątpliwymi przyczynkami ku temu stanowiły wstrząsające doświadczenia II w. św. Z potrzeby urzeczywistnienia idei sprawiedliwości na arenie międzynarodowej, ustanowiono międzynarodowe trybunały dla osądzenia zbrodniarzy wojennych. Dalszy rozwój międzynarodowego sądownictwa karnego odzwierciedla różnice nie tylko w podejściu do międzynarodowej odpowiedzialności karnej jednostek za najpoważniejsze przestępstwa międzynarodowe (zbrodnie międzynarodowe), ale również do kwestii samej jurysdykcji przedmiotowej wykonywanej przez poszczególne trybunały.

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Author M. Olesiuk-Okomska .

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 73 - 86

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie i omówienie przestępstw międzynarodowych podlegających rozpoznaniu przez międzynarodowe trybunały karne. Przedstawiono typologię międzynarodowych trybunałów karnych i wskazano najważniejsze z nich. Omówiono jurysdykcję przedmiotową Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze i Międzynarodowego Trybunału Wojskowego dla Dalekiego Wschodu w Tokio, jako pierwszych trybunałów międzynarodowych powołanych do osądzenia przestępców wojennych, oraz Międzynarodowego Trybunału Karnego, jedyne stałego organu w systemie międzynarodowego sądownictwa karnego, posiadającego jurysdykcję uniwersalną.

Typy międzynarodowych trybunałów karnych.

W systemie międzynarodowego sądownictwa karnego, organy sądowe występują w różnych formach, przede wszystkim ze względu na ich status prawny, wynikający m. in. ze sposobu ich powołania (Królikowski, et al., 2008, s. 50 – 51). Wśród podstawowych typów międzynarodowych trybunałów karnych w literaturze (Płachta, 2004, s. 90; Matysiak, Domagała, 2012, s. 66; Królikowski, et al., 2008, s. 50 – 51) wymienia się: trybunały wojskowe (typu „norymberskiego”; doraźne), trybunały *ad hoc*, stały trybunał oraz trybunały hybrydowe (o charakterze mieszanym; quasi-trybunały; umiędzynarodowione; z elementem międzynarodowym). Królikowski i in. wyróżnili także (Królikowski, et al., 2008, s. 50) trybunały *in statu creandi*, czyli takie, które nigdy nie podjęły działalności, np. trybunał wersalski (1919 r.), Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej (1924 r.), czy projekty Międzynarodowego Trybunału Karnego. Poza kategorią znajdują się natomiast komisje prawdy i pojednania, mające na celu ujawnienie okoliczności popełnienia najpoważniejszych naruszeń prawa humanitarnego; powoływane zazwyczaj tam, gdzie potrzebę przywrócenia w kraju pokoju stawiano ponad potrzebę osądzenia sprawców (Kuźniar, 2000, s. 300; Królikowski, et al., s. 67; Dróżdż, 2011, s. 31).

Trybunałami wojskowymi były: Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze, utworzony w 1945 r., aby osądzić nazistowskich zbrodniarzy wojennych; oraz Międzynarodowy Trybunał Wojskowy dla Dalekiego Wschodu w Tokio, powołany w 1946 r., aby osądzić zbrodniarzy japońskich. Oba trybunały

zostały utworzone po zakończeniu II w. św. przez zwycięską stronę konfliktu zbrojnego, w celu osądzenia sprawców pochodzących z państw pokonanych. Zakończyły działalność wraz z wykonaniem tego zadania.

Do trybunałów *ad hoc* zaliczamy: Międzynarodowy Trybunał Karny do Ścigania Osób Odpowiedzialnych za Poważne Naruszenia Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Popelnione na Terytorium Byłej Jugosławii od 1991 r. (Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii - MTKJ), powołany w 1993 r., oraz Międzynarodowy Trybunał Karny do Ścigania Osób Odpowiedzialnych za Ludobójstwo i inne Poważne Naruszenia Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Popelnione na Terytorium Rwandy oraz Obywateli Rwandy Odpowiedzialnych za Ludobójstwo i inne takie Naruszenia Popelnione na Terytorium Sąsiednich Państw (Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy – MTKR), powołany w 1994 r. W odróżnieniu od trybunałów wojskowych, trybunały *ad hoc* powołane zostały nie przez strony konfliktu, a przez społeczność międzynarodową, na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (RB ONZ) (na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych) (MTKJ: *S.C. Resolution S/Res/808 (1993), 22.02.1993 i SC Resolution S/Res/827 (1993), 22.05.1993; MTKR: SC Resolution S/Res/995 (1994), 8.11.1994*). Osądzić miały sprawców zbrodni popełnionych w trakcie konkretnych konfliktów. MTKR oficjalnie zakończył swoją działalność dnia 31 grudnia 2015 r. (24). Działalność MTKJ również zbliża się ku końcowi – ma nastąpić wraz z końcem 2017 r. (25).

Stałym trybunałem jest Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK), którego Statut uchwalono dnia 17 lipca 1998 r., a wszedł w życie dnia 1 lipca 2002 r. W odróżnieniu od pozostałych trybunałów, ma on jurysdykcję uniwersalną, a nie ograniczoną jedynie do zbrodni popełnionych przez jedną ze stron konfliktu. W przeciwieństwie do trybunałów *ad hoc*, nie jest on organem ONZ, czy też innej organizacji międzynarodowej, a wręcz sam jest taką organizacją (Płachta, 2004, s. 111 – 112).

Trybunały hybrydowe zrodziły się z potrzeby osądzenia sprawców przestępstw popełnianych w trakcie konfliktów zbrojnych, mających miejsce na początku lat 90. XX w. Przy udziale ONZ, utworzono trybunały łączące elementy

krajowe i międzynarodowe (Płachta, 2004, s. 93-94). Królikowski i in. podnoszą, że występują one „w zasadzie poza klasyfikacją trybunałów międzynarodowych”, mają jednak ich pewne cechy (Królikowski, et al., 2008, s. 51). Charakteryzuje je mieszany (krajowo-międzynarodowy) skład sędziowski. Przy czym, wskazuje się (Matysiak, P. Domagała, 2012, s. 69) na dwa typy trybunałów hybrydowych: z przewagą elementu krajowego (usytuowane w krajowym systemie wymiaru sprawiedliwości; Specjalny Trybunał Kambodżański, specjalne składy sądzące na Timorze Wschodnim i w Kosowie); oraz z przewagą elementu międzynarodowego (usytuowane poza krajowym systemem wymiaru sprawiedliwości) (Stasiak, 2012, s. 178).

Jurysdykcja przedmiotowa

Międzynarodowy trybunał wojskowy w Norymberdze

Zgodnie z art. I Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego (MTW), która stanowiła Załącznik do Porozumienia w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych osi europejskiej (Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej z dn. 8.08.1945r., art. I) podpisanego dnia 8 sierpnia 1945 r., celem Trybunału było sprawiedliwe i szybkie osądzenie i ukaranie głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej. W art. VI zapisano, iż jurysdykcji Trybunału podlegały: zbrodnie przeciwko pokojowi, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciwko ludzkości.

Zbrodnie przeciw pokojowi obejmować miały: „planowanie, przygotowywanie, początkowanie lub prowadzenie wojny napastniczej albo wojny będącej pogwałceniem traktatów, porozumień lub gwarancji międzynarodowych, albo współdziałanie w planie lub zмовie w celu dokonania jednego z wyżej wymienionych czynów”. Uważano, iż właśnie ze zbrodni przeciw pokojowi wywodzą się wszystkie inne (Cyprian, Sawicki, 1948, s. 234). W akcie oskarżenia (Cyprian, Sawicki, 1948, s. 65) do zbrodni przeciwko pokojowi odnosił się Rozdział pierwszy (Wspólny plan, czyli spisek) oraz, przede wszystkim, Rozdział drugi (Zbrodnie przeciwko pokojowi), zawierający zarzut udziału oskarżonych w planowaniu, przygotowywaniu, wszczęciu i prowadzeniu wojen agresywnych (przeciw: Polsce; Zjednoczonemu

Królestwu i Francji; Danii i Norwegii; Belgii, Holandii i Luksemburgowi; Jugosławii i Grecji; ZSRR i Stanom Zjednoczonym), naruszających międzynarodowe traktaty, umowy i gwarancji.

Zbrodnie wojenne, zgodnie z lit. b) art. VI Karty, stanowiły pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych. Obejmowały, ale nie były ograniczone do: „morderstw, złego obchodzenia się lub deportacji na roboty przymusowe albo w innym celu ludności cywilnej na okupowanym obszarze lub z tego obszaru, do mordowania lub złego obchodzenia się z jeńcami wojennymi lub osobami na morzu; do zabijania zakładników; do rabunku własności publicznej lub prywatnej; do bezmyślnego burzenia osiedli, miast lub wsi albo do spustoszeń nie usprawiedliwionych koniecznością wojenną”. W Akcie oskarżenia zbrodni wojennych dotyczył Rozdział trzeci. Określając przestępstwo wskazano, że „wszyscy oskarżeni popełniali zbrodnie wojenne w okresie między 1 września 1939 r. a 8 maja 1945 r. w Niemczech i we wszystkich krajach i terytoriach okupowanych przez niemieckie siły zbrojne począwszy od dnia 1 września 1939 r. oraz w Austrii, Czechosłowacji i Włoszech jak również i na otwartych morzach”, a te zbrodnie i metody, którymi je popełniono „stanowiły pogwałcenie międzynarodowych konwencji, przepisów krajowego prawa karnego oraz ogólnych zasad prawa karnego wynikających z przepisów prawa karnego wszystkich cywilizowanych narodów”. W Wyroku (Cyprian, Sawicki, 1948, s. 139), materiał dowodowy dotyczący zbrodni wojennych określono jako „przytłaczający zarówno w swym ogromie jak i w szczegółach” i podkreślono, że pewnym było, iż „zbrodnie wojenne popełniono na tak olbrzymią skalę, jakiej nie notuje dotychczas historia wojen”.

Zgodnie z Kartą, zbrodniami przeciwko ludzkości były: „morderstwa, wytępienie, obracanie ludzi w niewolników, deportacja i inne czyny niehumanitarne, których dopuszczono się przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej, przed wojną lub podczas niej, albo prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych przy popełnianiu jakiegokolwiek zbrodni wchodzącej w zakres kompetencji Trybunału lub w związku z nią, niezależnie od tego, czy było to zgodne, czy też stało w sprzeczności z prawem kraju, w którym zbrodni dokonano”. W Akcie oskarżenia zbrodniom tym dedykowany był Rozdział czwarty, w którym m.in. podkreślono,

że oskarżenie opierało się na faktach objętych rozdziałem poświęconym zbrodniom wojennym, „które to fakty stanowią zarazem zbrodnie przeciw ludzkości”. Co warto zauważyć, Akt oskarżenia zawierał też zarzuty popełnienia zbrodni przeciw ludzkości popełnionych przed wybuchem wojny; Trybunał jednak uznał, że nie należą one do jego jurysdykcji, bowiem Karta ograniczała jurysdykcję do zbrodni przeciwko ludzkości popełnionych w związku lub w wykonaniu innej przewidzianej w niej zbrodni.

Międzynarodowy Trybunał Wojskowy dla dalekiego wschodu w Tokio

Trybunał powołano w celu osądzenia japońskich zbrodniarzy wojennych. Jego Statut (26) proklamował gen. Mac Arthur dnia 19 stycznia 1946 r., w art. 1 powołując sam Trybunał ze stałą siedzibą w Tokio. I chociaż Statut ten nie był kopią Karty MTW, to przyjęte w nim sformułowania w znacznej mierze powielają postanowienia Karty (Gardocki, 1985, s. 60 i nast.). Zgodnie z art. 5 Statutu, jurysdykcji Trybunału podlegały zbrodnie przeciw pokojowi, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciw ludzkości. Inaczej niż w przypadku Karty MTW, w Statucie nie wliczano zbrodni wojennych, a określono je jedynie jako naruszenia praw i zwyczajów wojennych.

Międzynarodowy Trybunał Karny

Podczas prac Komitetu Przygotowawczego, jak i w trakcie samych obrad Konferencji Rzymskiej, szeroko dyskutowano kwestię zakresu jurysdykcji przedmiotowej, którą miałby wykonywać MTK (Lee, 1999). Ostatecznie, w art. 5 Statutu MTK (Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dn. 17.07.1998 r., art. 5) przyjętego dnia 17 lipca 1998 r. (wszedł w życie z dniem 1 lipca 2002 r.) zaznaczono, że jurysdykcja Trybunału ograniczona jest do najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej i obejmuje: zbrodnię ludobójstwa, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne oraz zbrodnię agresji (*Z zastrzeżeniem w ust. 2, iż w odniesieniu do zbrodni agresji Trybunał będzie wykonywał jurysdykcję po przyjęciu postanowienia definiującego tę zbrodnię i określającego warunki wykonywania przez Trybunał jurysdykcji w odniesieniu do tej*

zbrodni). Stanowią one tak poważne naruszenia prawa międzynarodowego, że nie podlegają przedawnieniu.

Zbrodnię ludobójstwa określa się w literaturze jako najpoważniejszą zbrodnię rangi międzynarodowej (M. Królikowski, et al., 2008, s. 116). Sam termin „ludobójstwo” wprowadził w 1944 r. polski prawnik Rafał Lemkin (Lemkin, 1944, s. 79). Nie występował on zatem ani w Karcie MTW ani w jego Wyroku, a Holocaust podlegał wówczas karze pod zarzutem prześladowania, stanowiącego jedną ze zbrodni przeciw ludzkości. Zgodnie z art. I Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dn. 9.12.1948r., art. I), uchwalonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 9 grudnia 1948r., ludobójstwo, popełnione zarówno w czasie pokoju jak podczas wojny, stanowi zbrodnię w obliczu prawa międzynarodowego. Zgodnie z definicją zawartą w art. II, „ludobójstwem jest którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych jako takich: a) zabójstwo członków grupy; b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy; c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego; d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy; e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy”. Karze podlegały: ludobójstwo; zмова w celu popełnienia ludobójstwa; bezpośrednie i publiczne podżeganie do popełnienia ludobójstwa; usiłowanie popełnienia ludobójstwa; współudział w ludobójstwie. Podczas obrad Konferencji Rzymskiej, definicja zbrodni ludobójstwa nie budziła wątpliwości. Postanowiono przyjąć definicję zawartą w Konwencji z 1948 r. Powtórzono ją zatem w art. 6 Statutu MTK. Ponadto, zgodnie z art. 9, w interpretacji i stosowaniu artykułów definiujących zbrodnie, pomoc stanowią Elementy Definicji Zbrodni (27), w których wyjaśniono poszczególne sformułowania zawarte w poszczególnych definicjach.

Zbrodnie przeciwko ludzkości po raz pierwszy zdefiniowano w Karcie MTW. Statutu Trybunałów dla Rwandy (28) (art. 3) i byłej Jugosławii (29) (art. 5), uzupełniły

zbrodnie przeciwko ludzkości o zgwałcenie i tortury. Podobnie jak w przypadku ludobójstwa, zakres jurysdykcji zbrodni przeciwko ludzkości również nie wzbudzał kontrowersji podczas Konferencji Rzymskiej. Zbrodnia ta znalazła swoje uregulowanie w art. 7 Statutu, zgodnie z którym oznacza ona „którykolwiek z następujących czynów, popełniony w ramach rozległego lub systematycznego, wiadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej: a) zabójstwo; b) eksterminacja; c) niewolnictwo; d) deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności; e) uwięzienie lub inne dotkliwe pozbawienie wonności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego; f) tortury; g) zgwałcenie, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutka, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej porównywalnej wagi; h) prześladowanie jakiegokolwiek możliwej do zidentyfikowania grupy lub zbiorowości z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych, płci [...] lub z innych powodów powszechnie uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w związku z jakimkolwiek czynem, do którego odnosi się niniejszy ustęp, lub z jakiegokolwiek zbrodnią objętą jurysdykcją Trybunału; i) wymuszone zaginięcia osób; j) zbrodnia apartheidu; k) inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze celowo powodujące ogromne cierpienie lub poważne uszkodzenie ciała albo zdrowia psychicznego lub fizycznego”. W ust. 2 zawarto definicje pojęć użytych w opisie zbrodni tj. atak skierowany przeciwko ludności cywilnej; eksterminacja; niewolnictwo; deportacja lub przymusowe przemieszczenie ludności; tortury; wymuszona ciąża; prześladowanie; zbrodnia apartheidu; oraz wymuszone zaginięcia osób. Przyjęta definicja rozwija prawo międzynarodowe (Wyrozumka, 1999, nr 2(6), s. 11). W zakres przepisu art. 7 weszły także czyny nie objęte dotąd zakresem definicji zbrodni przeciwko ludzkości, np. przestępstwa na tle seksualnym. Ponadto, inaczej niż w przypadku MTW, przepis niniejszy nie wiąże istnienia zbrodni przeciwko ludzkości z działaniem w stanie konfliktu zbrojnego; z zastrzeżeniem, że charakter czynów jest masowy lub systematyczny (Królikowski, et al., s. 123). W przypadku zbrodni przeciwko ludzkości również należy wspomagać się wykładnią zawartą w Elementach Definicji Zbrodni.

Zbrodnie wojenne zostały określone w art. 8 – najobszerniejszym w całym Statucie. Zgodnie z nim, „Trybunał posiada jurysdykcję w odniesieniu do zbrodni wojennych, w szczególności popełnionych w ramach realizacji planu lub polityki albo kiedy zbrodnie te są popełniane na szeroką skalę” (ust. 1). Zbrodnie wojenne oznaczają: a) poważne naruszenia Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r.; b) inne poważne naruszenia praw i zwyczajów prawa międzynarodowego mających zastosowanie do konfliktów zbrojnych o międzynarodowym charakterze; c) w przypadku wybuchu konfliktu zbrojnego niemającego charakteru międzynarodowego, poważne naruszenia artykułu 3, wspólnego dla czterech Konwencji Genewskich, mianowicie następujące czyny popełnione wobec osób niebiorących bezpośredniego udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, którzy złożyli broń, oraz osób wyłączonych z walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu: (i) zamachy na życie i netykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie i tortury; (ii) zamachy na godność osobistą, a w szczególności poniżające i upokarzające traktowanie; (iii) branie zakładników; (iv) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez należycie ukonstytuowany sąd dający gwarancje procesowe powszechnie uznane za niezbędne; d) inne poważne naruszenia praw i zwyczajów w obrębie ustalonych ram prawa międzynarodowego mających zastosowanie do konfliktów zbrojnych, które nie mają charakteru międzynarodowego.

Przepis art. 8 w znacznym stopniu stanowi odzwierciedlenie dorobku prawa międzynarodowego, nie stanowi jednak jego lustrzanego odbicia (Drózd, 2011, s. 82). Do zakresu zbrodni wojennych włączono także zbrodnie popełnione podczas konfliktów niemających charakteru międzynarodowego. Po raz pierwszy w katalogu zbrodni wojennych uwzględniono zamierzone kierowanie ataków przeciwko pojazdom związanym z misją pokojową i pomocą humanitarną (Królikowski, 2008, s. 123).

Zbrodnie agresji wzbudzała wśród państw wiele kontrowersji, m.in. postrzegano ją jako akt państwa, bez możliwości przypisania odpowiedzialności indywidualnej (Wyrozumka, 1999, s. 10). I chociaż została umieszczona w Statucie,

nie została zdefiniowana w jego przepisach. Nastąpiło to dopiero podczas Konferencji rewizyjnej w Kampali w dniach 10-11 lipca 2010 r. (*Polska ratyfikowała poprawki Ustawę z dnia 21 lutego 2014 r.*; *Dz.U. 2014, poz. 500*). Zgodnie z art. 8 bis, zbrodnia agresji oznacza: „planowanie przygotowanie, inicjowanie lub wykonanie, przez osobę zajmującą pozycję pozwalającą na sprawowanie efektywnej kontroli nad politycznymi lub militarnymi działaniami państwa lub też nimi kierowanie, aktu agresji, który przez swój charakter, wagę lub skalę w sposób oczywisty narusza Kartę Narodów Zjednoczonych”. Aktem agresji, natomiast, jest „użycie przez państwo sił zbrojnych przeciwko suwerenności, terytorialnej integralności lub politycznej niepodległości innego państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgody z Kartą Narodów Zjednoczonych”. I chociaż stan normatywny powstały po przyjęciu definicji zbrodni agresji, odzwierciedla dotychczasowe jej pojmowanie przez wspólnotę międzynarodową, przyjęta definicja i warunki wykonywania jurysdykcji wobec jej sprawców budzą wiele wątpliwości (Iwanek, 2013, s. 287 – 307).

Dotychczas (30) (przed MTK toczyło się 25 spraw: w 17 postawiono zarzut zbrodni wojennych, w 16 zbrodni przeciwko ludzkości i w 1 ludobójstwa. Wstępnie badanych jest obecnie 10 spraw; w 3 sprawach podjęto decyzję o niewszczytniu postępowania przygotowawczego, w 10 podjęto decyzję o wszczęciu. Postępowanie przygotowawcze toczy się obecnie w 10 sprawach. Przed sądem toczą się obecnie 2 sprawy, kolejne 2 są w przygotowaniu.

Podsumowanie

Obecnie wyróżnia się cztery kategorie najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej, które podlegają rozpoznaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym, a mianowicie: ludobójstwo, zbrodnie wojenne, zbrodnie przeciwko ludzkości oraz zbrodnię agresji. I tu powstaje szereg wątpliwości odnośnie kompletności katalogu tychże zbrodni, w znacznej mierze dotyczących problemu terroryzmu. Osiągnięcie porozumienia w kwestii jego definicji okazało się zadaniem niezwykle trudnym i do dzisiaj nie udało się wypracować definicji akceptowanej przez społeczność międzynarodową. Zarówno w 1998 r., jak i podczas Konferencji rewizyjnej w Kampali w 2010 r., podejmowano starania, aby włączyć terroryzm jako

odrębną zbrodnię do Statutu MTK, jednakże bez rezultatu. Niemniej jednak, na podstawie obowiązujących przepisów niektóre akty terrorystyczne mogą kwalifikować się jako zbrodnie przeciwko ludzkości.

Wciąż pozostają aktualne pytania o inne poważne naruszenia prawa międzynarodowego, takie jak piractwo, handel ludźmi, przestępstwa narkotykowe, korupcję etc., czyli tzw. przestępstwa konwencyjne. Powstają wątpliwości, czy i one nie powinny zostać objęte jurysdykcją MTK, lub też innych międzynarodowych trybunałów karnych. Do dzisiaj społeczność międzynarodowa nie wypracowała w tej kwestii jednolitego stanowiska.

Problem jurysdykcji przedmiotowej MTK schodzi jednak na dalszy plan wobec trwających dyskusji nad jego skutecznością. Wymienić można szereg problemów, od trudności uzyskania jednomyślności i pogodzenia różnorodnych interesów państw, przez brak współpracy państw z MTK i nieskuteczny mechanizm egzekwowania, także problem handlowania sprawiedliwością za pokój (Scharf, 2006, s. 339 – 376), po skomplikowaną relację Stanów Zjednoczonych z MTK (Paust, 2013, vol. 12, Issue 3, s. 563 – 580; Heaphy, 2010/1, Vol. 81, s. 77 – 97; Casey, 2001, Vol. 25, Issue 3, s. 840 – 872; Hale, Reddy, 2013, vol. 12, Issue 3, s. 581 – 620) i brak ratyfikacji Statutu przez Chiny, Rosję i Stany Zjednoczone. W wątpliwość poddaje się efektywność MTK jako narzędzia w dochodzeniu do sprawiedliwości międzynarodowej, a pytanie o jego przyszłość pozostaje otwarte.

Literatura:

1. CASEY L. A.(2001): *The Case Against the International Criminal Court*, “Fordham International Law Journal”, Vol. 25, Issue 3.
2. CYPRIAN T., SAWICKI J. (1948), *Materiały norymberskie*, Warszawa, wyd. Spółdzielnia Wydawnicza „Książka”.
3. CYPRIAN T., SAWICKI J. (1948), *Prawo norymberskie: bilans i perspektywy*, Warszawa – Kraków, Wydawnictwo Eugeniusza Kuthana.
4. DRÓZDŹ D. (2011), *Międzynarodowe trybunały karne (geneza, skład, jurysdykcja, postępowanie, działalność)*, Łódź, wyd. Społeczna Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania.
5. GARDOCKI L. (1985), *Zarys prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa, PWN.

ISSN 2543-7097 / © 2017 The Author M. Olesiuk-Okomska .

Published by International Institute of Innovation «Science-Education-Development» in Warsaw
International Journal of Legal Studies 2 (2) 2017; 73 - 86

 This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

6. HALE C., REDDY M. K. (2013): *A Meeting of the Minds in Rome: Ending the Circular Conundrum of the U.S. – ICC Relationship*, “Washington University Global Studies Law Review”, Vol. 12, Issue 3.
7. HEAPHY M. (2010): *The United States and Its Interests in the 2010 Review Conference of the Rome Statute of the ICC*, “Revue internationale de droit penal”, Vol. 81, Issue 1
8. KRÓLIKOWSKI M., WILIŃSKI P., IZYDORCZYK J. (2008), *Podstawy prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa, wyd. Oficyna.
9. KUŹNIAR R. (2000), *Prawa człowieka. Prawo, instytucje, stosunki międzynarodowe*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
10. LEE R. S. (red.) (1999), *The International Criminal Court. The Making of the Rome Statute. Issues, Negotiations and Results*, Haga, wyd. Kluwer Law International.
11. LEMKIN R. (1944), *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Governments, Proposals for Redress*, Waszyngton, wyd. CarnegieEndowment for International Peace.
12. MATYSIAK M., DOMAGAŁA P. (2012), *Międzynarodowe trybunały karne oraz inne instrumenty sprawiedliwości transztywnej*, Warszawa, wyd. Difin.
13. PŁACHTA M. (2004), *Międzynarodowy Trybunał Karny*, Kraków, wyd. Zakamycze.
14. STASIAK K. (2012), *Trybunały umiędzynarodowione w systemie międzynarodowego sądownictwa karnego*, Lublin, Wydawnictwo KUL.
15. VON HABEL H. (red.) (1999), *Reflections on the International Criminal Court: Essays in Honour of AdriaanBos*, Haga, wyd. T.M.C. Asser Press.
16. WILLIAMS S. (2012), *Hybrid and Internationalised Criminal Tribunals. Selected Jurisdictional Issues*, Oxford, wyd. Hart Publishing.

Artykuły w czasopismach:

17. IWANEK T. (2013): *Zbrodnia agresji w prawie międzynarodowym. Stan po nowelizacji Statutu Rzymskiego MTK*, „Studia PoliticaeUniversitatisSilesiensis”, tom 11.
18. PAUST J. J. (2013): *The U.S. and The ICC: No More Excuses*, “Washington University Global Studies Law Review”, Vol. 12, Issue 3.
19. SCHARF M. P. (2006): *From the eXile Files: An Essay on Trading Justice for Peace*, “Washington and Lee Law Review s”, Vol 63.
20. WYROZUMSKA A. (1999): *Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, najważniejsze rozwiązania instytucjonalne a ratyfikacja Konwencji rzymskiej przez Polskę*, „Przegląd prawa europejskiego”, nr 2(6).

Źródła prawa:

21. KONWENCJA w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r. (Dz. U. z 1952 r. Nr 2, poz. 9 z późn. zm.).
22. POROZUMIENIE MIĘDZYNARODOWE w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisane w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r. (Dz. U. z 1947 r. Nr 63, poz. 367).
23. RZYMSKI STATUT MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU KARNEGO sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708).

Netografia:

24. <http://unictr.unmict.org/en> (wrzesień 2017 r.) - oficjalna strona internetowa MTKR;
25. <http://www.icty.org/en> (wrzesień 2017 r.) - oficjalna strona internetowa MTKJ;
26. http://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf (wrzesień 2017 r.);
27. <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf> (wrzesień 2017 r.);
28. http://unictr.unmict.org/sites/unictr.org/files/legal-library/100131_Statute_en_fr_0.pdf (wrzesień 2017 r.);
29. http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (wrzesień 2017 r.);
30. <https://www.icc-cpi.int/pages/situations.aspx>. (wrzesień 2017 r.).